

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ЯКОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

**Борисова Вікторія, д.е.н., професор кафедри фінансів,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми**

Постановка проблеми. Аналіз екологічного стану навколишнього середовища, його відтворюваного та асиміляційного потенціалів, чистоти найважливіших природних ресурсів України показує, що за останні 30 років площа земель, постраждалих від ерозії, збільшилася майже в 1,5 рази, значно розширилися площі засолених, закислених, підтоплених і техногенно забруднених сільськогосподарських угідь [2].

Деградація та забруднення навколишнього природного середовища – це один із наслідків надмірного залучення земельних ресурсів до використання в аграрній сфері, зростання антропогенних навантажень на них до критичних рівнів, захоплення природо-перетворювальною діяльністю, порушення екологічно допустимих співвідношень, з одного боку, між так званою «дикою природою» і сільськогосподарськими угіддями, з іншого, – між орними землями, природними кормовими угіддями й багаторічними насадженнями, а також між лісовими та сільськогосподарськими угіддями. Вони зумовлені технократичною концепцією розвитку АПК, екстенсивною енерго- та ресурсомісткою моделлю ведення аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У життєвих засобах і продуктах аграрної праці «уречевлено» як природно-екологічні, так і суспільно-економічні закономірності. Тільки подібне розуміння проблем аграрного виробництва, страхування ресурсного потенціалу та екологічних ризиків дає змогу подолати нинішній, суто технологічно-економічний підхід до взаємодії, взаємовідносин людини, виробництва та природи. Завдання науки полягає в тому, щоб забезпечити комплексний суспільно-природний підхід, інтегроване розуміння процесів і змін, які відбуваються в навколишньому середовищі під впливом господарської діяльності, демографічного та соціально-економічного розвитку суспільства. Цим питанням присвячено праці таких провідних вчених: Ю. О. Лупенка [2], Л. Ф. Соколенко [4], С. В. Шарибар [3] та ін. Однак окремі питання, пов'язані з практикою екологічного страхування потребують подальшого вивчення.

Метою дослідження є з'ясування особливостей та механізму страхування захисту якості земельних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Існуюча нормативно-законодавча база по земельних питаннях створює можливість

розробки економічного стимулювання за підвищення агроекологічної оцінки земельних угідь, яке забезпечуватиме розширене відтворення родючості ґрунтів. Комплексний підхід передбачає державний контроль за агроекологічним станом ґрунтів, рівнем родючості та економічну мотивацію капіталовкладень в охорону та відтворення родючості ґрунту. Такі радикальні заходи сприятимуть відвертанню екологічної кризи в землекористуванні.

Згідно із Земельним кодексом України [1] необхідно відшкодувати збитки власникам землі та землекористувачам, заподіяні внаслідок погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, однак механізм відшкодування збитків не відпрацьований. На нашу думку, одним з шляхів відповідного механізму може бути обов'язкове *страхування якості земельних ресурсів*. При цьому страхувальниками є підприємства-користувачі земельними ресурсами сільськогосподарського призначення всіх форм власності. Об'єктом страхування є земельні ресурси, що знаходяться у власності чи оренді сільськогосподарських підприємств. Страховий ризик полягає в зменшенні родючості ґрунтів згідно з нормами, вказаними в паспорті земельної ділянки, для чого відповідним органам необхідно провести дослідження якості земельних ресурсів у межах їх паспортизації. Страховою подією є погіршення основних паспортних показників якості земельних ресурсів через гео-кліматичні процеси, стихійні явища, неправомірні дії третіх осіб та ін. Факт настання страхового випадку визначається при щорічному порівнянні існуючих показників з паспортними.

Страхування необхідно проводити для підприємств-землекористувачів, які мають більш, ніж 1 га земельних угідь. Якість земель повинна впливати на розмір страхових внесків: сільськогосподарські підприємств, що мають кращі землі, повинні сплачувати більшу суму страхових платежів, бо вони можуть одержати більший прибуток і повинні платити за можливість користування кращими землями. Для підприємств-землекористувачів, які будуть вкладати власні кошти на відтворення земельних ресурсів, необхідно надавати знижки до страхових внесків, бо вони сприяють покращенню якості земельних ресурсів. У разі погіршені якості землі розмір страхових платежів збільшується. Обсяг страхової відповідальності обмежується розміром витрат на відтворення якості земельних ресурсів і складає не більше 70% загального розміру збитку, можливо також застосування франшизи. Обов'язковість такого страхування дозволить охопити першочерговою увагою великі та небезпечні в

екологічному відношенні об'єкти.

Розрахувати розмір страхового резервного фонду для збереження та відтворення родючості земель сільськогосподарського призначення можна за формулою:

$$F = S \cdot Q \cdot T / 100\%,$$

де F – величина страхового фонду;

S – площа земельних ресурсів
сільськогосподарського призначення;

Q – грошова оцінка 1 га земельних ресурсів
сільськогосподарського призначення;

T – розмір страхового тарифу, (%).

Страховий резервний фонд необхідно використовувати для відтворення якості земельних ресурсів, сплачуючи страхове відшкодування їх власникам у разі настання страхового випадку при дотриманні ними агротехнічних вимог вирощування сільськогосподарських культур; для відтворення непридатних для сільськогосподарського використання земельних ресурсів; запобігання погіршення екологічного стану земель сільськогосподарського призначення; заходів щодо відтворення деградованих та забруднених ґрунтів та підвищення їх родючості.

Висновки. Складовою системи страхування повинно стати екологічне страхування як економічний важіль, завдяки якому можна зменшити антропогенне навантаження на природне середовище. Екологічне страхування може бути добровільним, яке розглядається як вид підприємницької діяльності, а також обов'язковим, що передбачає наявність фінансових гарантій мінімального відшкодування збитку. Відносини між страховиком і страхувальником ґрунтуються на принципах взаємовигоди та економічної зацікавленості страхувальника у підвищенні рівня власної екологічної безпеки.

Список літератури

1. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Лупенко, Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи / Ю. О. Лупенко // Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія «Економіка». – 2015. – Вип. 2 (4). Частина 2. – С. 30–34.
3. Шарыбар С. В. Формирование рациональной социально-эколого-экономической инвестиционной политики сельскохозяйственной организации / С. В. Шарыбар // Актуальные проблемы экономики. – 2014. – № 10 (160). – С. 270–275
4. Sokolenko L. F. Ecological and Economic Security Assessment in the System of Regional Environmental Management: A Case Study of Ukraine / L. F. Sokolenko, I. V. Tiutiunyk, D. V. Leus // International Journal of Ecology & Development. – 2017. – Volume 32, Issue Number 3. – Pp. 27–35.